

Począwszy od 1998 r., Słubfurt uruchomił również pewien długotrwały proces. Słubfurt jest dzisiaj moją ojczyzną. Studenci mojego seminarium słubfurckiego na Uniwersytecie Europejskim Viadrina, zwłaszcza ci, którzy są w połowie Polakami w połowie Niemcami, odnajdują w Słubfurcie swoistą ofertę dla przestrzeni, w której czują się jak w domu. Tak naprawdę.

MICHAEL KURZWELLY

Pomysłodawca idei Słubfurtu

Tłumaczenie: *Maria Wagińska-Marzec*

REALIZACJA WSPÓŁPRACY POLSKO-NIEMIECKIEJ W MIĘDZYNARODOWYM DOMU SPOTKAŃ MŁODZIEŻY „MIKUSZEWO”

W Mikuszewie – wsi odległej od Poznania o ok. 60 km, zamieszkiwanej przez nieco ponad 300 mieszkańców – od 1997 r. funkcjonuje Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży. W zaadoptowanym XIX-wiecznym pałacu realizowana jest idea porozumienia międzykulturowego. Współpraca polsko-niemiecka urzeczywistniana jest w ośrodku nie tylko poprzez przebywanie w nim młodzieży z obu krajów przy okazji wspólnych projektów. Polacy i Niemcy razem stworzyli ideę funkcjonowania Domu, doprowadzili do jego powstania i od ponad dziesięciu lat angażują się na rzecz przełamywania stereotypów i budowania nowego wymiaru współpracy młodych ludzi w zjednoczonej Europie.

NAWIĄZANIE WSPÓŁPRACY POLSKO-NIEMIECKIEJ I DZIAŁANIA NA RZECZ UTWORZENIA DOMU SPOTKAŃ MŁODZIEŻY

Idea miejsc, w których młodzież mogłaby spotykać się w międzynarodowym gronie, aby we wspólnych działaniach łamać stare wyobrażenia kulturowe i uprzedzenia historyczne, poznawać się i integrować, realizowana jest w Polsce w wielu przypadkach na wzór placówek niemieckich. Te zaś rozpoczynały swą pracę w okresie budowania nowego wymiaru stosunków polityczno-społecznych w powojennej Europie i szczególnie intensywnie wdrażały pracę z młodzieżą na rzecz porozumienia niemiecko-francuskiego. Na podstawie tych doświadczeń tworzone projekty współpracy polsko-niemieckiej i struktury długofalowego działania, realizowanego przez kwalifikowanych pedagogów, czemu sprzyjać ma koncepcja domów spotkań.

Historia Międzynarodowego Domu Spotkań Młodzieży (MDSM) „Mikuszewo” sięga roku 1990, w którym odbyło się spotkanie młodzieży z Polski i Niemiec przygotowane przez organizację niemieckich związków zawodowych *Deutscher Gewerkschaftsbund* we współpracy z Sekcją Młodych NSZZ „Solidarność” Region Wielkopolska w *Haus der Gewerkschaftsjugend* (Dom Młodzieży Związkowej) w Oberursel koło Frankfurtu nad Menem¹. W ramach rewizyty uczestnicy niemieccy zostali zaproszeni latem 1991 r. do Polski. Program projektu obejmował podróż studyjną do Warszawy i Poznania (spotkania z przedstawicielami organizacji studenckich, politycznych, ekologicznych, członkami związków zawodowych) oraz wspólne dyskusje na tematy związane z życiem i pracą młodych ludzi w obu krajach. Na część seminaryjną wybrano pałacyk w Białokoszy koło Poznania. Atmosfera tego miejsca i porozumienie, jakie nawiązało się między uczestnikami projektu, zainicjowały ideę stworzenia w Białokoszy domu spotkań, gdzie, na wzór placówek niemieckich, mogłaby przyjeżdżać młodzież z różnych krajów i współdziałać w podobnych przedsięwzięciach. Za ulokowaniem siedziby ośrodka w okolicy Poznania przemawiała dodatkowo bliskość granicy niemieckiej i dobre połączenia komunikacyjne z Berlinem, stosunkowo dobrze rozwinięta struktura poznańskich organizacji młodzieżowych i studenckich oraz zaangażowanie ich członków we współpracę polsko-niemiecką. Zamiar realizacji pomysłu przedyskutowano gruntownie rok później podczas wspólnego seminarium w Nicei. Wiosną 1993 r. zawiązane zostało z inicjatywy Sekcji Młodych NSZZ „Solidarność” Region Wielkopolska oraz Niezależnego Zrzeszenia Studentów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza Stowarzyszenie „Białokosz” z zamiarem zaadaptowania dworu. Siedziba Stowarzyszenia mieściła się w Poznaniu przy ulicy Zamkowej, a następnie przy ul. Gwarnej. Po stronie niemieckiej założone zostało stowarzyszenie *Förderverein Deutsch-Polnische Jugendbegegnungsstätte e.V.* (Stowarzyszenie Wspierające Polsko-Niemiecki Dom Spotkań Młodzieży), które podjęło starania o pozyskania środków finansowych na kupno pałacu należącego wówczas do Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. Jednakże Stowarzyszenia nie wygrały przetargu przeprowadzonego w czerwcu 1995 r. Podjęto więc poszukiwania innego obiektu w okolicy Poznania spełniającego warunki utworzenia w nim międzynarodowego miejsca spotkań młodzieży. Równocześnie rozpoczęto realizację pierwszych wspólnych projektów polsko-niemieckich. W 1996 r. Stowarzyszenia zainteresował XIX-wieczny, zachowany w stosunkowo dobrym stanie, malowniczo położony pałac w Mikuszewie.

Sama historia tego obiektu stanowi ciekawy przykład przeplatania się losów polsko-niemieckich. Wieś położona jest na dawnym terytorium zaboru pruskiego, jednak jego granica przebiegała nieopodal, w Pyzdrach. Pierwsze wzmianki o nieruchomości, będącej dzisiaj domem spotkań, sięgają 1400 r. Była ona

¹ Informacje o historii powstania MDSM „Mikuszewo” pochodzą z materiałów źródłowych instytucji (sprawozdania i protokoły) oraz wywiadów z osobami uczestniczącymi w opisywanych wydarzeniach.

dziedzictwem polskich rodów (m.in. Wyskotów, Zarębów, Wieniawów, Zabłockich i Jabłonowskich), a w XVI w., jak i cała wieś, Mikuszewskich. W końcu XVII w. majątek został sprzedany cudzoziemcom. W latach 90. XIX w. nabył go graf Sachsen-Meiningen, a po Komisji Kolonizacyjnej na początku XX w. kolejno H. Rissmann i M. Huld. Za zasługi walczone podczas I wojny światowej pałac otrzymał podporucznik Zdzisław Baranowski. W 1943 r. przejęła go Rzesza Niemiecka i w obiekcie urządzono niemiecką szkołę. W latach 60. pałac wraz z parkiem włączono do Państwowego Funduszu Ziemi². W momencie ustaleń o utworzeniu międzynarodowego ośrodka spotkań członkowie Stowarzyszeń prowadzili rozmowy z przedstawicielami gminy Miłosław, której budynek stał się prawną własnością.

Jesienią 1996 r., gdy Stowarzyszenie „Białokosz” zainteresowało się pałacem, na jego parterze mieściła się szkoła podstawowa, a jedna z sal spełniała rolę wiejskiej kaplicy. Pomieszczenia na pierwszym piętrze przeznaczono na mieszkania komunalne dla sześciu rodzin. Obiekt był w złym stanie technicznym, a jego renowacja, ze względu na zabytkowy charakter, wymagała nakładów przekraczających możliwości finansowe nadzorującej jednostki samorządowej.

Zaadaptowanie budowli na dom spotkań wymagało rozwiązań nie tylko prawnych, ale też zaakceptowania tego stanu rzeczy przez społeczność Mikuszewa. W pierwszej kolejności trzeba było zorganizować lokale zastępcze dla lokatorów Pałacu³, a także przekonać mieszkańców (i członków Rady Gminy), że szkoła w tym miejscu i tak musiałaby zostać zamknięta z przyczyn niżej demograficznego i dojazdy dzieci do szkół w pobliskich miejscowościach są nieuniknione. Pomysł przeniesienia kaplicy do świetlicy wiejskiej budził obawy mikuszewian, iż straci ona poprzez to swój ogólnodostępny charakter. Kwestię tę rozwiązał ksiądz Mirosław Sawicki z parafii Czeszewo, której podlega Mikuszewo, deklarując, iż świetlica zachowa świecki charakter i w celach religijnych wykorzystywana będzie jedynie raz w tygodniu podczas celebracji nabożeństw.

Ostatecznie, w porozumieniu z gminą, zapewniono dotychczasowym lokatorom Pałacu mieszkania o wyższym standardzie w pobliskiej Bagatelce. Jeden z nich pozostał z rodziną w kilku pomieszczeniach obiektu pałacowego i objął stanowisko dozorczy i gospodarza tworzonego domu spotkań. W czerwcu 1996 r. po raz ostatni odbyły się w budynku zajęcia lekcyjne, a w czasie wakacji przyjechały do Mikuszewa pierwsze grupy młodzieży z Polski, Niemiec, Białorusi, Francji, Hiszpanii. Czekwały na nie łóżka polowe w jednej sali i zadanie porządkowania obiektu. Praca w tym przypadku nie była jednak celem samym w sobie, lecz środkiem do integracji i poznania.

² Za: Jarosław Walerczak, „Dom integracji w Mikuszewie”, artykuł dla *Głosu Wielkopolskiego*, maszynopis z 3.06.2002 r. Obecnie w ramach jednego z projektów MDSM prowadzone są badania nad historią obiektu, które dostarczają o niej nowych informacji.

³ Słowo „pałac” pisane jest wielką literą ze względu na przyjęcie tej nazwy jako własnej obiektu, co funkcjonuje wśród społeczności lokalnej i pracowników ośrodka.

TWORZENIE KONCEPCJI I STRUKTURY DOMU SPOTKAŃ INSTYTUCJE WSPIERAJĄCE POWSTANIE MDSM „MIKUSZEWO”

Wyjątkowość projektu MDSM Mikuszewo polega na realizacji modelu, w którym współpraca polsko-niemiecka stanowi podstawę działań. Są to spotkania młodzieżowe, ale także wspólne inicjatywy teamu polsko-niemieckiego i dwóch stowarzyszeń, opracowywanie koncepcji pedagogicznej i planów rozwoju, wreszcie zarządzanie projektem. Środki na działania pochodzą od donatorów z obu państw. Innowacją jest zastosowana koncepcja ścisłej współpracy organizacji pozarządowych z Polski i z Niemiec z władzami samorządu terytorialnego oraz włączenie wiejskiej społeczności lokalnej do działań międzynarodowego projektu.

13 stycznia 1997 r. podpisana została umowa o założeniu Spółki z o.o. MDSM „Mikuszewo”. Równoprawnymi wspólnikami zarządzającymi obiektem zostały Stowarzyszenie Inicjatyw Niezależnych (SIN) „Mikuszewo” (zmieniono nazwę Stowarzyszenia „Białokosz”), Gmina Miłostaw (po 30,14% udziałów) oraz *Förderverein Deutsch-Polnische Jugendbegegnungsstätte Mikuszewo e.V.* (z pakietem 39,72% udziałów). Rozwiązanie prawne w postaci spółki gwarantuje udział podmiotu niemieckiego, co wiąże się z reprezentowaniem niemieckich członków oraz instytucji zaangażowanych w tworzenie ośrodka, jak też pozyskiwaniem niemieckich funduszy, oraz Gminy Miłostaw, która chce czynnie uczestniczyć w jego funkcjonowaniu. Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży zarządzany jest więc przez Spółkę MDSM „Mikuszewo”, którą tworzą trzy równoprawne w działaniach podmioty. Wniosek o członkostwo w radzie nadzorczej spółki, który został przyjęty, złożyła też Rada Sołecka Wsi Mikuszewo.

Gmina Miłostaw zainteresowana jest przeznaczeniem obiektu, jak też współpracą z samą instytucją w realizacji celów społeczno-kulturalnych. Obok udziału w posiedzeniach zgromadzenia wspólników i rady nadzorczej przedstawiciele Rady Gminy i pracownicy Urzędu wspólnie z pedagogami Domu przygotowują imprezy dla lokalnej społeczności i wspierają realizację niektórych projektów młodzieżowych. Współpraca z samorządem układa się bardzo dobrze, na czym zyskują obie strony (np. w postaci wykorzystania infrastruktury Urzędu Gminy i Domu, udziału przedstawicieli instytucji w realizowanych programach, odbywania w MDSM zastępczej służby wojskowej przez młodych poborowych z regionu).

Podobna kooperacja dotyczy władz i mieszkańców wsi Mikuszewo. Początkowe postrzeganie nowego wykorzystania Pałacu, wobec zaangażowania się w inicjatywę Niemców, łączono z wieloma stereotypami i błędnymi wyobrażeniami na temat jego przyszłości. Burzliwa i trudna historia wsi, która w dużej mierze wiązała się z tragicznymi losami polsko-niemieckimi, a której świadkowie wciąż jeszcze mieszkają w pobliskich gospodarstwach, po części tłumaczy podobne reakcje. Jednak z czasem, dzięki faktycznej pracy Domu (również na rzecz okolicznych mieszkańców, a szczególnie dzieci), dystans został przełamany i lokalna społeczność zaakceptowała międzynarodowe grupy z Pałacu, wpisujące się obecnie

w krajobraz Mikuszewa i współtworzące życie wsi. W namacalny sposób widać to na przykładzie współpracy z mikuszewską gospodą, w której stoją się w uczestnicy w trakcie projektów MDSM. Jedną z inicjatyw Domu było Biuro Informacji Europejskiej, które przed akcesją Polski do Unii Europejskiej prowadzone było na zasadzie wolontariatu przez okoliczną młodzież. W ramach działania instytucji udało się też wygenerować kilka miejsc pracy dla mieszkańców pobliskich terenów dotkniętych wysokim bezrobociem.

Obecnie MDSM „Mikuszewo” dysponuje na dwóch piętrach ok. 40 miejscami noclegowymi w nowoczesnie urządzonej pokojach z łazienkami. Podczas spotkań dostępne są cztery dobrze wyposażone sale seminaryjne oraz zaplecze kuchenne. Do projektu należy także trzyhektarowy park, boisko sportowe i staw. W Pałacu znajdują się ponadto biura i sale rekreacyjne. Jest to efekt kilkuletnich prac i zainwestowania wielu funduszy, gdyż w chwili przejęcia obiektu w 1996 r. wymagał on generalnego remontu. Członkowie obu stowarzyszeń podjęli wówczas szerokie starania o pozyskanie dotacji. W efekcie ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska współfinansowana była wymiana ogrzewania węglowego na olejowe. Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej przekazała na rewitalizację obiektu ponad czterysta tysięcy złotych, a Fundacja *Jugendmarke e.V.* 300 tys. DM⁴. W zamian wymagała gwarancji o celowości działań, czyli minimum piętnastoletniego funkcjonowania budynku w formie służącej spotkaniom młodzieży⁵. Zarząd Fundacji Heinricha Bölla podjął ponadto strategiczną dla pierwszych lat pracy Domu decyzję o instytucjonalnym wsparciu ośrodka, czego efektem było pokrycie kosztów działania biura oraz etatów pracowniczych. Zakończenie tego okresu spowodowało konieczność wypracowania niezależności finansowej Domu, co przy niedochodowej działalności i funkcjonowaniu przy korzystaniu z dotacji celowych na poszczególne projekty stanowi jedną z głównych barier dla podobnych organizacji pozarządowych. Proces ten zakończył się przejściem świadczeń pracowniczych Stowarzyszenia przez Spółkę MDSM „Mikuszewo” i zabezpieczeniem ich ze środków projektowych.

Koncepcja profilu pedagogicznego Domu opracowywana jest przez członków obu stowarzyszeń. Program spotkań, tradycyjnie organizowanych jesienią każdego roku, obejmuje sprawozdania z dotychczasowej pracy, propozycje kolejnych przedsięwzięć i dyskusje o bieżących sprawach organizacji. Jest to także okazja do spotkania się szerokiego kręgu osób związanych z Domem i zaangażowanych prywatnie lub zawodowo w jego działanie. Mimo iż od założenia MDSM mija dziesiąty rok, wciąż na zjazdy przyjeżdżają prekursorzy jego idei. Co roku pojawiają się też nowe twarze osób chcących zaangażować się w realizację programu ośrodka.

⁴ Protokoll der Vereinssitzung des Fördervereines Deutsch-Polnischen Jugendbegegnungsstätte „Mikuszewo” e.V. 11-13.02.2000.

⁵ Po rozliczeniu pierwszej dotacji Fundacja *Jugendmarke e.V.* przyznała w roku 2005 na dokończenie remontu Pałacu dodatkowe 120 tys. euro.

Wśród statutowych celów Stowarzyszenia Inicjatyw Niezależnych „Mikuszewo” znajdują się m.in.: popularyzowanie idei społeczeństwa multikulturowego; ułatwianie kontaktów między młodzieżą polską i innych krajów; przełamywanie uprzedzeń i stereotypów w kontaktach międzynarodowych młodzieży; upowszechnianie wiedzy o historii kulturze państw europejskich; promowanie międzynarodowej kultury; przeciwdziałanie przejawom nietolerancji, szowinizmu oraz dyskryminacji rasowej, religijnej, narodowej; przygotowywanie różnych form międzynarodowej wymiany młodzieży; promocja i organizacja wolontariatu; wspieranie pracy na rzecz młodzieży, organizacji młodzieżowych i pozarządowych; szerzenie świadomości ekologicznej; upowszechnianie i ochrona praw kobiet oraz działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn; współpraca z innymi organizacjami w sprawach zagrożeń społecznych i cywilizacyjnych⁶. Głównym sposobem realizacji celów Stowarzyszenia jest organizacja projektów Międzynarodowego Domu Spotkań Młodzieży w Mikuszewie, chociaż uczestniczy ono także w programach niezwiązanych z nim.

Niemieckie Stowarzyszenie „Mikuszewo” (*Förderverein Deutsch-Polnische Jugendbegegnungsstätte Mikuszewo e.V. – FDPJ Mikuszewo e.V.*) powołane zostało przez osoby, które chciały aktywnie wspierać demokratyczne przemiany w Polsce, m.in. poprzez tworzenie domu spotkań młodzieży, w którym mogłaby być realizowana idea wolnej i demokratycznej Europy. Członkowie najczęściej związani są z niemieckimi placówkami kształceniowymi i organizacjami pracy z młodzieżą, np. przy związkach zawodowych. Pierwszą siedzibą niemieckiego Stowarzyszenia był *Haus der Gewerkschaftsjugend* (Dom Młodzieży Związkowej) w Oberursel koło Frankfurtu nad Menem, gdzie corocznie wiosną odbywał się także zjazd obu stowarzyszeń. Po zamknięciu tej placówki przez organ prowadzący w 2005 r. siedzibę niemieckiego Stowarzyszenia przeniesiono do Halle, skąd pochodzi jego wielu członków – pracowników organizacji *Qualifizierungsförderwerk Chemie (QFC) GmbH*.

Osoby należące do stowarzyszeń płacą składki członkowskie i podejmują różnorodne działania wspierające Dom w Mikuszewie. Jest to pozyskiwanie partnerów i uczestników projektów, opracowywanie wniosków o dotacje i pozyskiwanie funduszy, propagowanie działalności MDSM, organizowanie potrzebnego placówce sprzętu (np. w formie darowizn), jak też wspieranie *teamu* w realizacji spotkań młodzieżowych czy przygotowywanie i prowadzenie własnych projektów. Po zamknięciu Domu w Oberursel duża część jego wyposażenia dzięki staraniom członków niemieckiego Stowarzyszenia trafiła do Mikuszewa. Ponadto członkowie niemieccy angażujący się w pracę gremiów spółki zobowiązani są do obecności w Polsce podczas ich obrad, podobnie jak polscy przedstawiciele Stowarzyszenia i Gminy Miłosław w Niemczech, gdy tam odbywa się spotkanie.

⁶ Statut Stowarzyszenia Inicjatyw Niezależnych „Mikuszewo”, stan z lutego 2006 roku.

Oba stowarzyszenia spotykają się razem raz lub dwa razy w roku, a każde z nich dodatkowo we własnym gronie.

Według opracowanej przez stowarzyszenie polskie i niemieckie koncepcji w 1997 r. w mikuszewskim MDSM prace rozpoczął niewielki polsko-niemiecki *team*, który realizował założenia pedagogiczne ośrodka. Gdy pojawiały się trudności w zatrudnieniu obywatela Niemiec, który chciałby podjąć kontraktową pracę w Mikuszewie, podjęto decyzję, iż pracownikami będą tylko polscy pedagodzy. Przy każdym z programów współpracują oni z niemieckimi opiekunami grup i pracownikami organizacji partnerskich. Do zadań koordynatorów projektów należy m.in. przygotowywanie i prowadzenie programów, opieka nad młodzieżą podczas spotkań, włączanie społeczności lokalnej w przedsięwzięcia Domu, utrzymywanie kontaktów z organizacjami współpracującymi i członkami obu stowarzyszeń, pozyskiwanie nowych partnerów i środków na realizację działań MDSM, opracowywanie i inicjowanie nowych kierunków rozwoju projektu. Koordynatorzy relacjonują wyniki swojej pracy podczas spotkań Stowarzyszeń oraz w ramach sprawozdań dla donatorów.

Osobą współpracującą z pedagogami jest koordynator projektu wolontariatu europejskiego, funkcjonującego w ramach unijnego programu „Młodzież”. Stowarzyszenie Inicjatyw Niezależnych „Mikuszewo” jest organizacją koordynującą, a Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży „Mikuszewo” instytucją przyjmującą młodych ludzi z Niemiec, którzy na zasadach wolontariatu wspomagają jej prace, nabywają wiedzę i umiejętności, które chcieliby wykorzystać w przyszłości, uczą się samodzielności i radzenia sobie w nowym środowisku kulturowym. Środki programu zabezpieczają m.in. koszty pobytu i ubezpieczenia młodzieży, a także naukę języka polskiego. Podczas kilkumiesięcznego pobytu w Domu uczestnicząc w projekcie „Edukacja międzykulturowa i ekologiczna młodych ludzi” wolontariusze, podobnie jak polscy i niemieccy praktykanci, poznają m.in. zasady działania ośrodka, wspierają *team* w przygotowaniu seminariów i opiece nad grupami, realizują swoje autorskie pomysły. Jesienią 2007 r. przebywały w Mikuszewie dwie wolontariuszki – w ramach wolontariatu pedagogicznego i ekologicznego⁷.

Podobnie funkcjonuje tzw. *Hausteam*, czyli grupa osób chcących włączać się w pracę nad projektami. Najczęściej są to studenci i nauczyciele. Mogą oni współdziałać z pracownikami lub urzeczywistniać własne idee porozumienia kulturowego. MDSM oferuje pomoc merytoryczną i organizacyjną oraz różne formy kwalifikacji multiplikatorów.

⁷ Stowarzyszenie koordynuje równocześnie wolontariat pięciu młodych Niemców w Polsce i trzech Polaków w Niemczech. Obok MDSM „Mikuszewo” instytucjami przyjmującymi w Polsce, z którymi współpracuje Stowarzyszenie, są Warsztaty Terapii Zajęciowej w Czeszewie (2 wolontariuszy) i Przedszkole „Koszalek Opatek” w Miłostawiu (1 wolontariusz). Po zawieszeniu prac przez dotychczasowego partnera *Naturschutz Berlin* Stowarzyszenie Inicjatyw Niezależnych poszukuje nowych niemieckich organizacji do współpracy.

Od kilku lat, w ramach porozumienia z Gminą Miłośław, młodzi poborowi z regionu odbywają w Pałacu zastępczą służbę wojskową. Obok pedagogów, na stałe zatrudnione są osoby odpowiedzialne za utrzymanie czystości w Pałacu, prace konserwatorskie i ogrodnicze.

KONCEPCJA PRACY PEDAGOGICZNEJ MIĘDZYNARODOWEGO DOMU SPOTKAŃ MŁODZIEŻY „MIKUSZEWO”. REALIZOWANE PROJEKTY I PRZEDSIĘWZIĘCIA

Ośrodek w Mikuszewie utworzony został na rzecz porozumienia międzykulturowego i edukacji obywatelskiej. Realizowane przedsięwzięcia służą przełamywaniu uprzedzeń i budowaniu nowego wymiaru współpracy młodych ludzi nie tylko między Polską i Niemcami, ale też w szerokim kontekście europejskim. Przyczyniają się do tworzenia pokolenia otwartego, opartego na kompetencjach społecznych, tolerancji i respektowaniu praw człowieka, odrzucającego przemoc w stosunkach międzynarodowych i międzyludzkich. MDSM działa na rzecz świadomej integracji europejskiej, upowszechniania wartości demokracji i wspólnoty wielokulturowej. Celem projektów jest przeciwdziałanie przejawom nietolerancji, szowinizmu, dyskryminacji rasowej, religijnej, narodowej i płciowej, upowszechnianie wiedzy o historii i kulturze państw europejskich oraz świadomości ekologicznej.

Koncepcja pedagogiczna Domu opiera się na pracy z młodymi ludźmi głównie poprzez realizację spotkań międzynarodowych o zróżnicowanej tematyce i formach oraz wspieranie kultury młodzieżowej, inicjatyw i organizacji. Znaczącym obszarem działań ośrodka są szkolenia dla multiplikatorów, czyli przyszłej kadry projektów wymiany. Podnoszeniu kwalifikacji służą też kursy językowe. Pałac stał się ponadto ważnym centrum kulturalno-edukacyjnym dla lokalnej społeczności i uzupełnia lukę powstałą w wyniku braku środków na rozwój edukacji pozaszkolnej. W swej działalności współpracuje w tym zakresie ze szkołami, przedszkolami, domami kultury, innymi organizacjami pozarządowymi. Ośrodek stał się punktem informacji, ułatwia nawiązywanie kontaktów i budowanie sieci podmiotów wzajemnie uzupełniających się i wspierających w lokalnej i międzynarodowej pracy na rzecz młodzieży.

Aktywne współdziałanie pracowników Domu z uznanymi instytucjami wymiany oraz doświadczenia z szerokim spektrum organizacji partnerskich owocują nowatorskimi metodami pracy, ciągłym rozszerzaniem jej tematyki i podnoszeniem poziomu merytorycznego spotkań. MDSM „Mikuszewo” posiada statut jednostki centralnej Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży. Wśród partnerów ośrodka znaleźć można działające w różnych obszarach stowarzyszenia i fundacje, inne organizacje pozarządowe oraz domy spotkań, związki zawodowe, organy samorządu terytorialnego, szkoły na wszystkich szczeblach nauczania i placówki edukacji pozaszkolnej, młodzieżówki partii politycznych, inicjatywy młodzieżowe, domy kultury, a także osoby prywatne. Najszersza współpraca realizowana jest

z podmiotami niemieckimi, ale również z innych państw europejskich, w tym z Europy Wschodniej.

W praktyce koncepcja Domu realizowana jest w formie spotkań młodzieżowych o zróżnicowanej tematyce, dopasowanej do zainteresowań odbiorców (polityka, historia, społeczeństwo obywatelskie, kultura, sztuka, seminaria kobiece, ekologiczne, letnie *worcampy*), ale również jako praktyki zawodowe, wolontariat, fora wymiany czy wspomniane szkolenia i kursy multiplikatorów. Największą część stanowią projekty własne MDSM, ale odbywają się w nim również seminaria przygotowywane i prowadzone przez pedagogów innych organizacji we współpracy z pracownikami Domu.

Rozwój ośrodka oddaje poziom merytoryczny jego przedsięwzięć i zadowolenie samych odbiorców, ale również ilość organizowanych projektów i ich uczestników. Już w pierwszych latach funkcjonowania Domu – 1996-2000 zostało przeprowadzonych ok. 70 projektów własnych i ok. 20 innych organizacji we współpracy z MDSM. Wzięło w nim udział ok. 1700 uczestników oraz dodatkowo ok. 200 osób w projektach przeprowadzanych w innych miejscach⁸.

Liczba uczestników i projektów związana jest w dużej mierze z możliwościami koordynacji i sprawowania opieki pedagogicznej, ale również z dostępnym zapleczem technicznym i noclegowym (pierwsze piętro Palacu znajduje się w remoncie). W tego typu pracy nie zawsze też wskazana jest duża grupa uczestników, gdyż ważniejsza od ilości jest forma i stopień ich zintegrowania podczas spotkania. Pewne metody prowadzenia zajęć potrzebują dużej przestrzeni, są projekty, przy których równoczesne realizowanie programów innych grup w Domu nie sprzyja koncepcji pracy. Stąd należy przyjąć, że dalszy rozwój MDSM nie musi odzwierciedlać się w statystykach.

Nie wszystkie projekty realizowane są w Mikuszewie. Część z nich odbywa się w ośrodkach organizacji partnerskich na zasadach tzw. rewizyt. Uczestnikom polskim oferuje się poprzez to możliwość zetknięcia się na miejscu z inną kulturą i sposobem życia. Istotny jest przy tym efekt zamiany ról – z gości, jakimi jest młodzież zagraniczna w Polsce, stają się gospodarzami podczas spotkania w ich kraju.

Metody realizacji seminariów są różne. Każdy z pedagogów, we współpracy z prowadzącymi z organizacji partnerskiej, przygotowuje własne sposoby integracji i budowania porozumienia między uczestnikami oraz merytorycznego przeprowadzenia programu. Obok tradycyjnych punktów, jakimi są np. animacja językowa⁹

⁸ Sprawozdanie końcowe MDSM Mikuszewo za lata 1997-2000.

⁹ „Zadaniem animacji językowej jest wspieranie i poprawianie komunikacji pomiędzy uczestnikami oraz uwrażliwianie ich na język obcy. Animacja językowa pozwala na włączenie nauki języka bez proponowania kursu językowego. Środki i metody bazują na grach, które ułatwiają uczestnikom naukę języka i otwarcie się na siebie i innych. Metody pozwalają na przekroczenie barier językowych i wzbudzają zainteresowanie językiem obcym. Gry animacyjne są zawsze dopasowane do grupy i sytuacji, w której znajduje się grupa”. Za: Bojanowska Joanna, „Praktische Übungen zur Sprachanimation im deutsch-polnischen Austausch”, Bonn 2004, str. 7.

czy zajęcia otwierające spotkanie, pozwalające poznać się uczestnikom, do każdego projektu powstają jego autorskie koncepcje planowania i realizacji. Decyduje m.in. tematyka spotkania, wiek i specyfika grupy, warunki techniczne miejsca pobytu. Programy bazują na pedagogice gier i zabaw, elementach komunikacji i edukacji międzykulturowej¹⁰, nabywaniu kompetencji socjalnych, interakcji, indywidualnym zaangażowaniu, bezpośrednim doświadczeniu, aktywizowaniu uczestników, pracy w tandemie i podgrupach¹¹. Preferowana jest forma warsztatowa, ogranicza się frontalne metody nauczania. Stosowane są zasady edukacji nieformalnej¹², gdzie nie ma ściśle określonych sposobów przekazywania wiedzy

¹⁰ Komunikacja międzykulturowa to „interakcja między wspólnotami społecznymi, które odróżniają się językiem i kulturą”, za: Admiral Jean-Rene, Lipiansky Edmond Marc, „Interkulturelle Kommunikation. Zur Dynamik mehrsprachiger Gruppen.”, Frankfurt/M 2000, str. 79; „Edukacja międzykulturowa oznacza uczenie się o tym, jak postrzegamy innych ludzi, którzy różnią się od nas. Dotyczy więzi, jakie mogą między sobą stworzyć społeczności, aby promować solidarność i równe szanse dla wszystkich.” Za: <http://www.youth.org.pl/index.php/ida/555>; por. Engelhard Karl, „Interkulturelles Lernen. Aspekten und Thesen”, w: *Interkulturelle Kommunikation ud Interkulturelles Training. Problemanalysen und Problemlösungen. Materialien zum internationalen Kulturaustausch* Nr 33, wyd. Institut für Auslandsbeziehungen, Stuttgart 1994, str. 27-29; „Interkulturelles Lernen – Überlegungen zur Ausbildung von Verantwortlichen für deutsch-französische Begegnungen. Arbeits-texte Nr 7”, Deutsch-Französisches Jugendwerk, Paris 1987, str. 7.

¹¹ Zob. m.in. Pasięka Małgorzata, Krajewski Grzegorz, Klingborn Susanne, „Tandem językowy. Teoria i praktyka na przykładzie polsko-niemieckim.”, Wrocław 2003; Rojewska Jolanta, „Grupa bawi się i pracuje. Zbiór grupowych gier i ćwiczeń psychologicznych.”, Wrocław 2000; „Uczenie się międzykulturowe. Pakiet szkoleniowy.”, wyd. Programu *Młodzież*, listopad 2000; Bittl Karl-Heinz, „3 x 3 ist neunmal klug. Dokumentation einer deutsch-polnisch-tschechischen Fortbildung zur Trainer in interkulturellem Lernen und Zusammenarbeit.”, Nürnberg 2001; Dießner Helmar, „Gruppendynamische Übungen und Spiele. Ein Praxishandbuch für Aus- und Weiterbildung sowie Supervision.”, Paderborn 1997; Grosch Harald, Leenen Wolf Reiner, „Bausteine zur Grundlegung interkulturellen Lernens”, w: *Interkulturelles Lernen. Arbeitshilfen für die politische Bildung*, Bonn 1998; Lietz Heidrun, „Arbeitshilfe zur Grundausbildung ehrenamtlicher Mitarbeiter in der außerschulischen Jugendarbeit”, Kiel 1990; Rademacher Helmhold, „Spielend interkulturell lernen? Wirkungsanalyse von Spielen zum interkulturellen Lernen bei internationalen Jugendbegegnungen.”, Berlin 1991; „Alle anders, alle gleich. Education pack. Ideen, Quellen, Methoden und Aktivitäten für die informelle interkulturelle pädagogische Arbeit mit Jugendlichen und Erwachsenen.”, wyd. Europäisches Jugendzentrum, Staßburg 1998; „Alles multi-kulti oder wie? Interkulturelles Lernen und Spiel.”, Braunschweiger Hefte zum Jugend-, Sozial- und Gesundheitswesen.

¹² „Edukację nieformalną można określić mianem nauki poprzez praktykę. Metodologia polega na interakcji pomiędzy uczniami i konkretnymi sytuacjami, których doświadczają. Zwykle nie ma nauczycieli ani wykładowców dostarczających wiedzy ex-cathedra, a uczniowie i facylitatorzy razem dostarczają sobie nawzajem wiedzy i umiejętności w relacji poziomej. (...) Możliwa jest maksymalizacja korzyści płynących z edukacji nieformalnej poprzez wykorzystanie różnych metod, takich jak edukacja rówieśnicza, praca nad projektem, projekty mobilne i inne. Uczniowie znajdują się w centrum własnego procesu edukacyjnego, a pracownicy młodzieżowi wspierają ich w tym procesie.” Za: http://www.youth-knowledge.net/INTEGRATION/TY/Publications/tkits/tkit8/polish/5_education.pdf; por. „Edukacja nieformalna towarzyszy i uzupełnia proces uczenia się jaki zachodzi w trakcie edukacji formalnej. (...) Uczestnictwo jest zawsze dobrowolne. (...) Nauczyciele, edukatorzy nie podlegają uregulowaniom prawnym i są często wolontariuszami.” Za: http://www.edu.edu.pl/info/info_show_details.php

i umiejętności. W projektach wymiany wykorzystuje się nowatorskie pomysły, podąża za dynamiką grupy, dostosowuje treść i formę do zaistniałej sytuacji. Zakładane cele dwu- i wielonarodowych spotkań młodzieży – bezpośrednie poznanie, wymiana poglądów, integracja, odrzucenie stereotypowego postrzegania i uprzedzeń, budowanie tolerancji i zaufania, nabywanie szerokich kompetencji społecznych i międzykulturowych – osiągane są za pomocą różnych środków. Jednak swoboda w doborze instrumentów jest dla prowadzącego jednocześnie zobowiązaniem do posiadania warsztatu szerokich kompetencji, jak też elastycznego i efektywnego reagowania¹³.

Najliczniejszą grupę projektów MDSM „Mikuszewo” stanowią polsko-niemieckie spotkania młodzieży. Krótki opis wybranych programów i ich cykli pozwala na zorientowanie się w tematyce pracy, charakterze organizacji partnerskich oraz źródłach finansowania.

– W każdym projekcie wykorzystywane są elementy pedagogiki gier i zabaw, za pomocą których skutecznie budować można porozumienie kulturowe. Dotyczy to w szczególności projektów z najmłodszymi uczestnikami. Od 1999 r. organizowane są naprzemiennie w Mikuszewie i w niemieckich ośrodkach spotkań wakacyjne workcamps dla dzieci i młodzieży we współpracy z organizacją *Diakonisches Werk* z Recklinghausen. Podczas projektów połączony jest letni wypoczynek z poznaniem rówieśników innej narodowości i ich języka. Niektóre obozy polegają, obok rekreacji i turystyki, na wspólnej pracy dla społeczności i organizacji, która gości grupy (gospodarstwa wiejskie, ośrodki nadleśnictwa, domy harcerskie). W programach uczestniczy m.in. młodzież niemiecka objęta opieką pedagoga socjalnego ze względu na trudne warunki rodzinne, a projekty stanowią dla nich okazję współuczestniczenia w zajęciach z rówieśnikami z Polski i z Niemiec. Program spotkań nie odbiega wiele od programów typowych obozów letnich, jednak uwzględnia aspekt dwunarodowy. Poprzez zabawę i rekreację dzieci poznają się i integrują, a element różnic kulturowych zaczyna nabierać pozytywnego oddźwięku, wzbogacając wspólny wypoczynek. Różne tradycje świąt rodzinnych, narodowych, religijnych, różne przyzwyczajenia kulinarne czy nazwy potraw służą na tych projektach rozbudzaniu ciekawości i pozytywnego zainteresowania odmiennością.

Workcamps przygotowywane są w ten sposób, by koszty udziału dla dzieci były minimalne i nie ograniczały wyjazdu. Projekty wspierane są przez Polsko-Niemiecką Współpracę Młodzieży (PNWM), *Diakonisches Werk* i MDSM „Mikuszewo”.

– Podobny w formie jest corocznie organizowany na terenie MDSM polsko-niemiecko-białoruski letni obóz pod namiotami. Wspólne gry, zabawy, warsztaty tematyczne, zwiedzanie Wielkopolski, zajęcia interkulturowe i integracyjne sprzy-

¹³ Zob. Katrin Peerenboom, „Interkulturelles Lernen in deutsch-polnischen Jugendbegegnungen – Anforderungen an die Ausbildung von Mitarbeitern der europapolitischen Jugendbildung”, Freiburg 2001, praca dyplomowa napisana pod kierunkiem prof. Helmuta Schwalbe na *Katolische Fachhochschule* we Freiburgu.

jają poznaniu młodzieży i dzieci z różnych części Europy. Projekt realizuje dodatkowo cel wspierania niezależnej opozycji białoruskiej, którą, jako partner projektu, reprezentuje środowisko demokratyczne, krytycznie nastawione do rządów prezydenta Łukaszenki. Dzięki spotkaniom w Mikuszewie grupy z tego kraju mogą uczestniczyć w inicjatywach opartych na wolności słowa i swobody wypowiedzi, niezależnych politycznie i ideowo. Gdy pomyślnie przejdą procedurę przyznania wizy na wjazd do Polski, stają się tu pełnoprawnymi uczestnikami Europy wolnej, otwartej i demokratycznej. Dla wielu młodych Białorusinów jest to jedyna okazja pobytu za zachodnią granicą i poznania Polaków i Niemców.

– Młodzież akademicka stanowi dużą grupę uczestników projektów MDSM. W tym zakresie Dom współpracuje z wieloma uczelniami i organizacjami, najintensywniej z regionu Wielkopolski.

W 2000 r. zorganizowane zostało we współpracy z katowicką Akademią Ekonomiczną spotkanie dla organizacji i członków samorządów studenckich uczelni polskich i niemieckich, które zaowocowało wymianą doświadczeń i nawiązaniem kontaktów dla szerszej współpracy. Rok później dyskutowano o prawach człowieka, a o ich łamaniu w Białorusi relacjonowali studenci z tego kraju. Od roku 2001 tradycyjnie w maju organizowane jest spotkanie studentów z Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu z młodzieżą akademicką z Uniwersytetu w Poczdamie na temat stosunków polsko-niemieckich w obliczu integracji europejskiej. Studenci poznańskiej uczelni dodatkowo regularnie biorą udział w projekcie w ramach swoich zajęć z zakresu finansowania organizacji pozarządowych. Zagadnieniem współpracy międzynarodowej w obszarze politycznym i gospodarczym zajmują się intensywnie młodzieżówki polityczne i organizacje wspierające ideę społeczeństwa obywatelskiego. Przykładowo w MDSM „Mikuszewo” swoje spotkania integracyjne odbywały koła Młodych Demokratów i *Junge Union*, a w debatach na temat skutków globalizacji uczestniczyli m.in. członkowie *Junge Linke* i Federacji Młodych Unii Pracy, z którą zorganizowano także warsztaty medialne dla młodych liderów politycznych. We współpracy z *Naturschutzbund* z Kilonii przygotowywane są studenckie projekty o tematyce ekologicznej, a adepci *Theodor Heuss Kollege*, organizacji wspieranej przez Fundację im R. Boscha, realizują m.in. w Mikuszewie swoje autorskie programy.

– Współpraca z partnerskim regionem Wielkopolski – Hesją realizowana była w Mikuszewie dużo wcześniej, niż ta oficjalnie zawarta na szczeblu samorządowym. *Haus der Gewerkschaftsjugend* – pierwszy partnerski dom spotkań ośrodka w Mikuszewie, znajdował się właśnie w Hesji. Od lat MDSM razem z heską instytucją nadrzędną dla organizacji młodzieżowych *Jugendring* prowadziło też wspólne projekty oraz fora wymiany doświadczeń multiplikatorów. Od kilku lat rozwija się współpraca z heskim domem spotkań *Haus am Maiberg* w Heppenheim, co w 2003 i 2004 r. owocowało projektami m.in. w formie warsztatów radiowych, po których w eterze studenckiego radia w Mainz i poznańskiej Afery słuchać można

było dwujęzycznych audycji przygotowanych przez uczestników. Jedno ze spotkań zrealizowane zostało w ramach „Europejskiej Wiosny” Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży propagującej wejście Polski do Unii Europejskiej. Polscy i niemieccy studenci zmierzli się z tym zagadnieniem badając opinie mieszkańców obu krajów. Natomiast w 2005 r. we współpracy MDSM „Mikuszewo” i *Haus am Maiberg* zrealizowane zostały warsztaty teatralne w Zakopanem. Ich finałem było plenerowe przedstawienie na temat stereotypów polsko-niemieckich w karykaturalnym ujęciu, które zgromadziło szerokie rzesze podhalańskich turystów.

Praca Domu z partnerami heskimi wspierana jest m.in. ze środków Kancelarii Heskiej oraz Wielkopolskiego Urzędu Marszałkowskiego z budżetu przeznaczzonego na współpracę regionalną.

– Cyklicznie w Domu Spotkań Młodzieży w Mikuszewie mają miejsce przedsięwzięcia o charakterze zawodowym promujące międzynarodowe nabywanie kwalifikacji. W formie wymiany grup i indywidualnych praktyk młodzież z Polski i z Niemiec razem wykonuje zadania związane z nauczaniem zawodem. Często projekty polegają na wspólnej pracy przy odnawianiu pałacu. Dzięki temu MDSM nabiera nowego wizerunku, a młodzież wykorzystuje umiejętności nabyte w szkole oraz porównuje sposoby i metody pracy w obu krajach. Istotny jest efekt pedagogiczny takiego projektu – uczestnicy pozostawiają trwałe ślady swojej działalności w ośrodku i wspólnie osiągają zamierzony cel. W ten sposób pracowały już w Mikuszewie polsko-niemieckie grupy murarzy, malarzy, elektryków, konserwatorów zabytków, stolarzy.

Projekty takie przyczyniają się do umiędzynaradawiania kształcenia zawodowego i nabywania kwalifikacji za granicą, a co za tym idzie wspierają mobilność i elastyczność zawodową młodych ludzi. Pozwalają im w warunkach projektu pokonać barierę obaw przed nieznanym i nabrać przekonania o własnych możliwościach realizacji zawodowej, otwierają na nowe doświadczenia, łamią stereotypy i negatywne wyobrażenia narodowe. Obok samej pracy, podczas spotkań uczestnicy realizują także program, dzięki któremu poznają siebie nawzajem jak też kraj, jego kulturę i język, system edukacji i warunki rynku zatrudnienia, co sprzyja późniejszemu poruszaniu się po nim.

Uzupełnianie kwalifikacji zawodowych kompetencjami intelektualnymi wspierane jest w polityce edukacyjnej Unii Europejskiej. Jednym z jej elementów jest opracowany jednolity dokument potwierdzający doświadczenie zawodowe nabyte poza granicami kraju w formie „paszportu europejskiego” (*Europass*), który otrzymują także praktykanci MDSM „Mikuszewo”. Po wstąpieniu do struktur Unii jest on propagowany i uznawany także w Polsce. Inną formą wsparcia ze strony Wspólnoty są dostępne europejskie programy edukacyjne, z których finansować można podobne przedsięwzięcia. W Mikuszewie realizowane były projekty m.in. w ramach programu Sokrates i Leonardo da Vinci. Praktyki zawodowe wspiera także Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży. Stałymi partnerami tej wymiany są centra kształcenia praktycznego, szkoły zawodowe, zakłady pracy. MDSM realizuje

wiele projektów w tym obszarze również z polskimi i niemieckimi związkami zawodowymi, a także ich młodzieżówkami. Uczestnicy biorą udział w szkoleniach dla multiplikatorów, wymianie doświadczeń o prawach pracowniczych w Polsce i w Niemczech, seminariach poświęconych budowaniu sieci kontaktów i działaniu w wymiarze europejskim. Związki angażują się także we wspieranie idei porozumienia międzykulturowego i międzynarodową wymianę młodzieży.

– Wiele projektów Domu opiera się na programie wykorzystującym sztukę jako element integracji i poznania. Należą do nich warsztaty muzyczne, teatralne, taneczne. Klimat krajobrazu Mikuszewa i okolic sprawia, że owocne są plenery malarskie. Taka forma pracy pozwala na wyrażenie emocji i wrażliwości bez konieczności stosowania komunikacji werbalnej, co przy grupach dwu- i wielonarodowych jest istotne. Wspólne tworzenie lub słuchanie muzyki nie tylko zbliża, ale też pozwala poznać kulturę danego narodu, podobnie jak taniec, który ponadto przełamuje barierę kontaktu fizycznego.

Podczas zorganizowanych w październiku 2003 r. warsztatów tańców regionalnych uczestnicy z okolic Recklinghausen i zespołu „Regle” z Zakopanego poznawali przy tej okazji sztukę i kulturę ludową obu krajów. Taniec nowoczesny oraz warsztaty graficzno-malarskie były środkiem do integracji młodzieży z mniejszości niemieckiej w Polsce podczas spotkania w lutym 2003 r. Rok wcześniej podobna grupa docelowa uczestniczyła w lalkarskich warsztatach teatralnych. Projekty te we współpracy z MDSM „Mikuszewo” zrealizował Konsulat Generalny RFN, przy wykorzystaniu środków m.in. Fundacji im. R. Boscha. Od 2005 r. odbywa się w Domu cykl warsztatów bębniarskich dla młodzieży z Polski i z Niemiec, opartych na koncepcji opracowanej przez poznańskiego kompozytora Zbigniewa Łowżyła. Natomiast efekty letnich plenerów malarskich oglądać można na wielu organizowanych wystawach w Polsce i w Niemczech, jak też w samym Pałacu.

– W pracy ośrodka w Mikuszewie silnie obecna jest tematyka ekologiczna i propagowanie świadomego korzystania ze środowiska naturalnego. W tej dziedzinie współpraca realizowana była z wieloma regionalnymi i ogólnopolskimi organizacjami, jak np. z Towarzystwem Ochrony Przyrody „Salamandra”, Polskim Klubem Ekologicznym. Młodzi członkowie Sekcji Rowerzystów Miejskich oznakowali wokół MDSM trasy wycieczek rowerowych, z których korzystają nie tylko uczestnicy projektów, lecz także okoliczni mieszkańcy.

Istotna w pracach instytucji jest idea wolontariatu ekologicznego. W okresie tworzenia Domu koncepcja pracy młodzieży na rzecz środowiska naturalnego propagowana była przez MDSM we współpracy ze *Stiftung Naturschutz* z Berlina i poznańskim oddziałem Towarzystwa Ochrony Przyrody „Salamandra”. Wsparcia finansowego udzieliły fundacje Heinricha Bölla, Roberta Boscha, a także *Stiftung für Jugend und Kinder* oraz *Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend* (Ministerstwo ds. Rodziny, Seniorów, Kobiet i Młodzieży)¹⁴. W ramach

¹⁴ Protokoll der Vereinssitzung des Fördervereines Deutsch-Polnischen Jugendbegegnungsstätte Mikuszewo e.V. 11-13.02.2000.

Wolontariackiego Roku Ekologicznego (*das Freiwillige Ökologische Jahr*) orientowano uczestników na ochronę przyrody m.in. w formie praktycznych zajęć w terenie i seminariów tematycznych. Dodatkowym celem projektu było zbudowanie sieci kontaktów polsko-niemieckiego ruchu na rzecz środowiska i rozwój europejskich standardów w tej dziedzinie¹⁵. Obecnie wolontariusze w ramach programu „Młódzież” zajmują się w Mikuszewie m.in. pielęgnowaniem terenów zielonych wokół Pałacu, ekologiczną uprawą ogródka warzywnego, współpracują z leśnictwem w zakresie ochrony ptaków, przeszli kurs kuchni wegetariańskiej, którą propagują wśród uczestników projektów, przygotowują system ekologicznej segregacji odpadów w ośrodku.

– Najnowsze metody pracy z grupami, nie tylko międzynarodowymi, promują uwzględnianie aspektu *gender* jako zintegrowanego elementu realizacji programu. Również ta tematyka obecna jest w projektach MDSM. Zagadnienia równego traktowania płci, sytuacji kobiet w różnych obszarach życia, ich społecznej pozycji czy samoświadomości bywają także tematem osobnych seminariów. W latach 2003-2006 pod tytułem „Ocalić Ofelię” zrealizowane były w Mikuszewie i w Poczdamie projekty dla dziewcząt, m.in. z zamkniętego ośrodka wychowawczego w Szczecinie, podczas których fakt dwunarodowości grupy był jednym z elementów pracy polskich i niemieckich pedagogów. Podczas projektu w marcu 2006 r. studenci z Poznania, Berlina oraz Frankfurtu zajmowali się m.in. wizerunkiem kobiety w mediach polskich i niemieckich oraz różnicami kulturowymi warunkującymi pozycję kobiety w życiu politycznym.

Kwestia praw kobiet propagowana była w MDSM także przy okazji wstępowania Polski do struktur Unii Europejskiej. Zorganizowany wiosną 2003 r. festyn wsparły nie tylko organizacje kobiece, lecz także ówczesne biuro Rzecznika ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn poprzez współfinansowanie imprezy. W ramach przedsięwzięcia, skierowanego głównie do lokalnego środowiska wiejskiego, rozpowszechniane były m.in. materiały promujące prawa kobiet oraz zdrowie. W specjalnie sprowadzonym mammobusie mogły się przebadać mieszkanki Mikuszewa.

– Ważnym aspektem pracy MDSM w Mikuszewie są szkolenia multiplikatorów. Przygotowanie kadry wymiany młodzieży w dużej części warunkuje bowiem jakość i efektywność spotkań. Cykliczne szkolenia dla osób chcących w przyszłości realizować projekty młodzieżowe ośrodek organizuje m.in. we współpracy z niemiecką organizacją *Hoch Drei e.V.* z Poczdamu. Zasadą kursu jest, iż jedna jego część odbywa się w Polsce, natomiast druga w Niemczech. Oparty na wielu ćwiczeniach i symulacjach program obejmuje teoretyczne i praktyczne aspekty pracy z młodzieżą w kontekście wielokulturowym, m.in. zasady planowania programu, rozumienie roli prowadzącego, możliwości pozyskiwania środków

¹⁵ „Halbjahresbericht Januar-Juni 2000, Das Projekt Internationale Jugendbegegnung- und Bildungsstätte in Mikuszewo”, str. 13.

finansowych, prawne uregulowania wymiany polsko-niemieckiej. Po szkoleniu uczestnicy mają możliwość współprowadzenia lub samodzielnego przygotowania i realizacji projektu.

We współpracy z PNWM opracowany został program innego projektu szkoleniowego MDSM – „Wymiany na szóstkę”. Skierowany jest on do nauczycieli i ma pomóc im w organizacji wymiany szkolnej między Polską i Niemcami, stąd w trzydniowym kursie uwzględniane są cechy charakterystyczne dla tego typu spotkań młodzieżowych.

Również w porozumieniu z Polsko-Niemiecką Współpracą Młodzieży w latach 2002-2003 odbył się w Mikuszewie cykl warsztatów dla nauczycieli i multiplikatorów poświęcony pedagogice polsko-niemieckiej wymiany młodzieży, gdzie podstawą szkoleniową była wymiana doświadczeń i aktywny udział w proponowanych metodach pracy. W ich efekcie powstał opracowany przez uczestników zbiór praktycznych gier i zabaw do zastosowania podczas projektów szkolnych i pozaszkolnych.

Poniższe opisy prezentują szczegółowo wybrane programy MDSM – ich tematykę i sposoby pracy z młodzieżą:

– „Kim jestem? Polsko-niemieckie drzewa genealogiczne”.

Projekt zrealizowany w maju 2002 r. przeznaczony był dla młodzieży z pogranicza polsko-niemieckiego, zamieszkwanego często przez ludność przesiedloną w czasie lub po II wojnie światowej. Uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych i średnich zbierali przed przyjazdem do Mikuszewa informacje o pochodzeniu swoich rodziców i dziadków, starając się sięgnąć jak najgłębiej w historię rodziny. W Domu wykonywali drzewa genealogiczne i prezentowali je pozostałym uczestnikom. Poprzez złożone losy swych przodków i niejednokrotnie wielokulturowe pochodzenie młodzież odkrywała, jak niejednoznaczny może być obecny w naszej świadomości podział narodowy. Była to okazja do odkrycia korzeni rodzinnych i prześledzenia w kontekście historycznym trudnych losów dawnych i obecnych mieszkańców pogranicza polsko-niemieckiego. Przykładem zawitości historycznych towarzyszących sąsiedztwu obu narodów było też zwiedzanie Poznania i odkrywanie jego przeszłości. Programowi towarzyszyły zajęcia, dzięki którym uczestnicy spotkania mogli poznać się i zintegrować (m.in. wspólne przygotowywanie potraw kuchni różnych regionów).

Partnerem niemieckim projektu było Stowarzyszenie „*Mirabell*” e.V. z Anklam, projekt finansowany był ze środków PNWM i *Arbeit und Leben* e.V.

– Program dla młodzieży ze szkół średnich zawodowych z Polski i z Niemiec. Przyszłość – perspektywy samorealizacji, życie zawodowe, model rodziny, wyznawane wartości, to częste tematy podejmowane z młodymi uczestnikami projektów. Pozwalają poznać realia życia po drugiej stronie granicy, jak też charakter sąsiadów, ich rzeczywistość i sposób myślenia, problemy z jakimi się zmagają. Podczas projektu „Mobilność na rynku pracy”, zrealizowanego w Mikuszewie we wrześniu 2002 r. uczniowie Centrum Kształcenia Zawodowego z Sonderhausen

i Zespołu Szkół Zawodowych we Wrześni dyskutowali o swoich możliwościach zatrudnienia. Polska strona była szczególnie ciekawa warunków, jakie wkrótce miały stać się jej udziałem na europejskim rynku pracy, a młodzi Niemcy ze wschodnich krajów federacji dzielili się wrażeniami ze swoich doświadczeń „włączenia” do Wspólnoty. Okazało się, iż mimo różnic kulturowych młodzież w obu krajach ma podobne marzenia i wartości. Praca pozwalająca na utrzymanie rodziny, spokojna i satysfakcjonująca, dająca szansę samorozwoju, preferowana była bez względu na narodowość, zawód czy wiek.

Temat relacji społecznych te same grupy kontynuowały kilka miesięcy później podczas rewizyty w Domu Spotkań w Magdeburgu Ottersleben. Tym razem dyskutowanym obszarem było życie prywatne, tradycja, kultura, pielęgnowane obyczaje. Uczestnicy odkryli, iż są to zagadnienia charakterystyczne w swej odmienności nie tyle w kontekście narodowym, co bardziej rodzinnym, regionalnym, religijnym. Pozwoliło to na odnalezienie wspólnych elementów tradycji np. katolickiej czy górnośląskiej. Praktykowane obrzędy okazały się też w wielu przypadkach rodzinnym przekazem pokoleniowym, niezależnym od miejsca zamieszkania. Wspólna dla wszystkich była opinia, iż chcieliby w przyszłości kontynuować model życia, jaki wynieśli z domu rodzinnego. Polscy uczestnicy mogli osobiście poznać rodziny młodzieży niemieckiej, ponieważ odwiedzili ich prywatne domy.

W październiku 2004 r. program dla uczniów szkół średnich zawodowych kontynuowany był w pt. „Media”. Podczas dwóch spotkań w Mikuszewie i w Ottersleben uczniowie z Wrześni i Bitterfeld zajmowali się zagadnieniami „Media – czwarta władza?” oraz „Rozszerzenie Unii Europejskiej w mediach polskich i niemieckich”. Pierwsze warsztaty poświęcone były funkcjonowaniu mediów i ich wpływowi na opinię publiczną, zagadnieniom związanym z *public relations*, analizie przekazu dziennikarskiego, autoprezentacji medialnej. Na przykładzie stereotypów polsko-niemieckich pokazany został mechanizm manipulacji opinią publiczną i jej wykorzystywania w życiu społecznym. Tematem drugiego seminarium była analiza i porównanie treści przekazywanej przez gazety, radio i telewizję w Polsce i w Niemczech o procesie integracji europejskiej i stosunkach polsko-niemieckich. Podobnej ocenie poddane zostały portale internetowe. Istotną część projektu stanowiło skonfrontowanie wyników z opinią uczestników i ich odczuciami na temat wzajemnego postrzegania się Polaków i Niemców.

Finansowanie programu odbyło się za pośrednictwem PNWM oraz partnerskiej organizacji niemieckiej *QFC*.

– Corocznie w maju organizowane jest seminarium dla studentów Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. A. Mickiewicza oraz Uniwersytetu w Poczdamie zainteresowanych tematyką współpracy polsko-niemieckiej na tle integracji europejskiej. Przed rokiem 2003 (spotkania odbywają się od roku 2001) wymiana poglądów młodych Polaków i Niemców dotyczyła głównie akcesji Polski do Unii Europejskiej oraz roli Niemiec w tym procesie. Obecnie w dyskusjach dominują tematy związane z przyszłością integracji na kontynencie

czy przygotowaniem Polski do korzystania z funduszy unijnych. Do stałych tematów należą stereotypy, stosunki polityczne i gospodarcze, pogranicze polsko-niemieckie. Cykliczność warsztatów pozwala na porównanie faktów z wcześniejszymi prognozami i przeprowadzonymi gorącymi dyskusjami uczestników. Podczas seminarium grupy poznają także historię Poznania i regionu, organizowane są spotkania z przedstawicielami Instytutu Zachodniego, lokalnych urzędów i niemieckich zakładów działających w Wielkopolsce. Tradycyjnie rozgrywany jest mecz piłki nożnej studentów z młodzieżową drużyną Mikuszewa. Sprzyja to kontaktom ze społecznością lokalną oraz budowaniu więzi między uczestnikami ponad podziałami narodowymi. W 2004 r. część projektu odbyła się w ramach programu Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży „Wiosna Europejska”, który promował wstąpienie Polski do Unii Europejskiej wśród młodych Polaków i Niemców.

Niemieckimi partnerami w projekcie są *Förderverein Deutsch-Polnische Jugendbegegnungsstätte „Mikuszewo”* i Uniwersytet w Poczdamie. Wsparcia spotkaniu udzielają PNWM i INPiD UAM.

Opisując działalność programową MDSM nie należy pominąć oferty ośrodka dla mieszkańców Mikuszewa i okolic. Placówka, obok swojej roli w integracji na poziomie międzykulturowym i międzynarodowym, spełnia w regionie zadania lokalnego domu kultury. Poza tym, dzieci i młodzież z pobliskich miejscowości uczestniczą w programowych projektach MDSM, dodatkowo w Pałacu odbywają się zajęcia przeznaczone tylko dla nich, jak np. kursy języka niemieckiego prowadzone przez wolontariuszy czy imprezy mikołajkowe dla najmłodszych. Wobec braku w okolicy instytucji regularnie organizujących czas wolny dla dzieci i młodzieży oraz trudnej sytuacji materialnej wielu rodzin tego typu praca MDSM, w szczególności w okresie wakacji i ferii zimowych, ma duże znaczenie. Od kilku lat Pałac włącza w te przedsięwzięcia lokalną społeczność. Co roku gra w Mikuszewie Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, przygotowywana przez pracowników MDSM we współpracy z mieszkańcami. Tradycją stały się festyny na pożegnanie lata i obchody dożynkowe organizowane przed Pałacem lub w mikuszewskiej gospodzie. We wspólnych programach uczestniczy Rada Sołecka, mikuszewska Ochotnicza Straż Pożarna, Koło Gospodyń Wiejskich, a także instytucje i urzędy z Miłostawia i z Wrześni. MDSM stał się podmiotem zapraszającym do współpracy w wielu lokalnych przedsięwzięciach i na stałe goszczącym w życiu kulturalnym i społecznym gminy. Wspiera również organizację przyznawania literackiej Nagrody Fundacji im. Kościelskich, jaka ma miejsce m.in. w pobliskim Miłostawiu.

ZAKOŃCZENIE

Powstanie i działalność Międzynarodowego Domu Spotkań Młodzieży w Mikuszewie pokazuje, iż współpraca polsko-niemiecka posiada bardzo realne kształty. Różnice kulturowe mogą nie dzielić i oddalać, lecz sprzyjać wzajemnemu

zainteresowaniu i chęci poznania, a także uzupełnianiu się w realizacji wspólnych zamierzeń. Jak ważna jest edukacyjna i integracyjna rola MDSM na poziomie międzynarodowym, wskazują wyniki przeprowadzonych projektów i relacje ich uczestników. Wielu z nich, dzięki udziałowi w wielonarodowym spotkaniu młodzieży, kształtuje swój światopogląd, ale też odnajduje pasję we wspieraniu idei porozumienia międzykulturowego i realizuje się w charakterze multiplikatora.

Rozmiar i charakter przedsięwzięcia, jakim jest MDSM „Mikuszewo” powoduje jednak, iż jego urzeczywistnianie napotyka na wiele barier. Największą trudnością, z jaką zmagają się instytucja, jest zapewnienie ciągłości jej finansowania. Charakter pracy, jako organizacji pozarządowej, nie gwarantuje stałych źródeł dotowania, jak to ma miejsce w przypadku państwowych i samorządowych placówek edukacyjnych. Pozyskiwane środki mają charakter uznaniowy i przyznawane są w formie grantów celowych na realizację konkretnych programów. Ich wysokość skrojona jest najczęściej na potrzeby bieżące wnioskowanego projektu (zakwaterowanie i wyżywienie uczestników, koszty programu, tłumaczenia) i nie uwzględnia kosztów stałych funkcjonowania Domu. Wobec faktu, iż pałac jest chronionym zabytkiem, co zwiększa koszty jego remontu i utrzymania, użytkowanie obiektu bez dodatkowych funduszy nie jest możliwe. Takowe są pozyskiwane przez członków stowarzyszeń i pracowników MDSM, co wiąże się jednak z ograniczeniem ich zaangażowania w przeprowadzanie samych spotkań młodzieży. Stałe finansowanie instytucjonalne, jakie zapewniła w fazie tworzenia projektu Fundacja Heinricha Bölla, pozwoliłoby m.in. na zwiększenie zatrudnienia w instytucji, co ułatwiłoby i rozwinęło realizację programu MDSM. Tego typu granty są jednak trudne do pozyskania. Donatorzy oddają do dyspozycji raczej krótkoterminowe projekty tematyczne z celowo i ściśle określonym budżetem, w większości przypadków wymagającym dodatkowo udziału środków własnych wnioskodawcy.

Struktura projektu zapewniająca w zarządzaniu równy udział polskich i niemieckich podmiotów, jak też opierająca się na działalności polskiego i niemieckiego stowarzyszenia w praktyce oznacza pokonywanie barier: odległości, mentalnej i językowej. Potrzeba ciągłych impulsów podtrzymujących motywację do aktywnego uczestnictwa wśród członków obu stowarzyszeń oraz zachęcających nowych do włączenia się w pracę Domu w możliwy dla nich sposób. Wspieranie projektu odbywa się najczęściej na zasadzie wolontariatu, podobnie jak pełnienie funkcji w jego gremiach. Zapewnia to udział osób zaangażowanych w swoje zadania, z drugiej strony jednak nie gwarantuje ciągłości pracy i stałej motywacji.

Niemniej efekty i zakres pracy Międzynarodowego Domu Spotkań Młodzieży w Mikuszewie pozwalają na przyjęcie założenia, iż będzie się on rozwijał i wzbogacał swoją ofertę programową. Ukończenie remontu pierwszego piętra obiektu pozwoli na zwiększenie liczby miejsc noclegowych i przeprowadzanych spotkań. Dotychczas zrealizowane projekty i bogate doświadczenie realizatorów przekonują potencjalnych sponsorów do przekazania kolejnych środków, jak też są gwarancją ich właściwego wykorzystania, co stanowi istotny czynnik oceny

projektu. Od kilku lat ośrodek może też w pełni korzystać ze źródeł Komisji Europejskiej na międzynarodową pracę z młodzieżą.

Dom Spotkań w Mikuszewie zyskuje też coraz większe uznanie wśród podmiotów wymiany młodzieży. Jest m.in. jednostką centralną Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży i jej partnerem w wielu programach. Mało znana kiedyś nazwa „Mikuszewo” jest już swojego rodzaju marką nie tylko w środowisku organizacji młodzieżowych czy współpracy międzynarodowej. Jako Dom Spotkań Młodzieży i Stowarzyszenie jest aktywnym uczestnikiem wspierania zasad demokracji i budowania otwartego społeczeństwa europejskiego na wszystkich jego poziomach i płaszczyznach.

Projekt w swej koncepcji i praktyce, mimo przeciwności i utrudnień formalnych, ma charakter dwunarodowy, co udowadnia możliwość konsekwentnego współdziałania oraz osiągania wymiernych efektów porozumienia polsko-niemieckiego.

MAGDALENA MAZIK-GORZELAŃCZYK

Koordynator projektów MDSM „Mikuszewo”

w latach 2000-2005

TOWARZYSTWO POLSKO-NIEMIECKIE W POZNANIU

Po zakończeniu II wojny światowej kontakty pomiędzy mieszkańcami Polski i Niemiec były sporadyczne. Stało się tak, na kilka dziesięcioleci, skutkiem zaszłości czasu wojny. Jednak w Polsce pozostała pewna liczba Niemców, którzy mieli swoich krewnych za granicą na Odrze i Nysie Łużyckiej, podobnie jak w Niemczech pozostali Polacy, mający krewnych w „starym kraju”. Wzajemne niezauważanie się, pomimo wspólnej granicy, miało miejsce tak w stosunkach międzypaństwowych, jak i międzyludzkich. Byliśmy zwróceny na Wschód. Budowana odgórnie, przy pomocy różnych „towarzystw przyjaźni”, wspólnota słowiańska i komunistyczna miała między innymi zastąpić wcześniejsze związki i kontakty polsko-niemieckie.

Początek lat 90. XX w. to czas kiedy powstawało wiele organizacji pozarządowych, w tym również organizacje ukierunkowane na sprawy polsko-niemieckie. Było na to zapotrzebowanie po dziesiątkach lat oficjalnej nieobecności Niemców w świadomości społecznej Polaków. Jednak spośród powstałych wtedy stowarzyszeń chyba tylko Towarzystwa Polsko-Niemieckie działają nieprzerwanie, rozwijając się od Towarzystwa Polsko-Niemieckiego w Warszawie z oddziałami w różnych miejscowościach w kraju i Zarządem Głównym, do samodzielnych Towarzystw Polsko-Niemieckich, zrzeszonych w Krajowym Zarządzie Towarzystw Polsko-Niemieckich z siedzibą w Bielsku-Białej. Podobnie rozwijało się stowarzyszenie, utworzone w Poznaniu: od poszukiwania partnerów za zachodnią granicą